

Viltet i våra framtida skogar

Låt oss utgå ifrån att de flesta av oss vill ha ett varierat landskap med biologisk mångfald. Skogsägaren kan då inte se sin fastighet som en isolerad företeelse. Den finns i ett sammanhang med grannar, vägar, byar, städer, vattendrag, lövskog, granskog etc. Magnus Löf på SLU menade att det är viktigt att se till helheten eller landskapsperspektivet. I det sammanhanget blir också frågan om hur vi nyttjar vår mark viktig. Viltet dras till lövskog men dominansen av granskog gör att lövet finns som mindre "plättar" mellan barrskogarna. Den fragmentering som råder gör att viltpopulationerna blir alldeles för stora i lövskogarna.

Lövskog har således svårt att konkurrera med granskog. Planteringen av lövskog är dyr. Plantorna är dyrare än gran, hägnen är dyra och dessutom tillkommer kostnaderna för kontroll och borttagning av dem. Hägnen måste skötas noggrant, nedblåsta träd och grenar tas om hand längs kanterna. Vildsvin och grävlingar gräver hål i staketet som gör att rådjur sedan tar sig in. Det kan till och med vara så att man ser fler djur inne i ett hägn än utanför. Även älg. Därtill kommer de högre kostnaderna för röjning i lövplanteringar. Dessa och andra problem belystes på Skånes Skogs- och Betesvårdsförenings höstmöte av inte mindre än fyra välmeriterade forskare från SLU i Alnarp.

Alternativ till hägn

Magnus Löf talade om alternativ till dyra hägn; om föryngringsytor med sådd av ekollon i juni till september. Det ansågs vara en stor fördel med sådd, men gnagarna åt upp det mesta. Försök har också genomförts med maskinell sådd av ekollon med hjälp av ärtsåningsmaskin. Det fungerade utmärkt men skogsmössen åt upp det mesta på några få dagar. De kan lukta sig fram till fröna även under jord. Försöken visade också att förutom småvilt får plantorna hård konkurrens från ogräs.

Motmedel finns dock! Det är viktigt att ha stora föryngringsytor. Ta bort så mycket hyggesavfall som möjligt. Gör en kraftig markberedning. Det är bättre att så på ett barrskogshygge än i lövskog. Så under år då sorkpopulationen är låg. Hitta alternativ föda till sork och skogsmus.

Vi fick se exempel på ett fint ekbestånd på Knutstorp 13 år efter sådd. Plantorna hade visserligen inledningsvis fått vissa skador av åkersork och vintertid av hare, men ogräs-/gräsröjning tre år i rad gav åtta gånger bättre tillväxt.

En alternativ vegetationsbekämpning visades i ett danskt försök: boksådd under snabbväxande poppel (utan ogräs alltså), ännu på försöksstadiet, men i USA används detta.

I Tyskland har man stor erfarenhet av sådd för ädellövskog. Fröna sås innan man fäller granarna vid omställning till ädellöv. I Sverige har granen blåst ner i sådana försök; troligen på grund av för kraftig gallring innan sådd.

Klövilt och föryngring

En hög population betare har negativa effekter på mångfalden. Det är svårt att föryngra lövskog; flora och fauna utarmas liksom markfaunan.

Positiva effekter på mångfalden finns genom en ökad strukturell variation. Skadade stammar är bra för andra organismer (men inte för skogsägaren kanske) och man får ett ökat födounderlag för

rovdjur. I Tyskland har temporär stor avskjutning av klövvilt testats med viss framgång för att få en effektivare förnyring.

Om det av någon anledning är dålig återväxt (t ex mycket ogräs) är en hög population betare naturligtvis fullkomligt förödande. Små hägn runt t ex tre ekar i grupp kan vara en möjlig utväg att slippa hägna in stora områden. Det finns bidragsmöjligheter för detta också. Betetrycket är beroende av antalet betare och tillgången på foder. Ett tips var: utnyttja ekens tillväxt. Sätt t ex rönn utanför hägn. Det krävs dock tålmod och mindre perfektion. Provytor med och utan buskar samt med och utan hägn gav slutsatsen att buskar skyddar ekplantorna i försöken!

Slutsatserna i övrigt är att beroendet av hägn är ett huvudproblem som kräver tid, arbete och kunskap. Smågnagarna är ett annat problem som även det kräver kunskap om lämpliga tillvägagångssätt (se ovan).

Vilka värden i skogen!

Skog och natur har olika värden för oss. Det kan vara produktionsvärden, mångfald (i ädellövskog finns hälften av arterna), rekreation (beräknas vara 20 gånger högre än produktionsvärdet!) och värdet av riskspridning - av att inte lägga alla ägg i samma korg. I detta sammanhang berättade Mattias Boman att det under 2005/06 jagades totalt sju miljoner dagar i landet. Tala om rekreation! Landets genomsnittsjägare jagade älg ca nio dagar per år (samma som i mitten av 80-talet). Av 15 miljoner kilo viltkött fick genomsnittsjägaren för ett par år sedan i snitt 54 kilo kött. Älgen är den viltart som fortfarande har störst jaktvärde medan jaktdagarna på vildsvin har ökat liksom dess jaktvärde.

Älgarnas val av föda

Utgångspunkten för nästa anförande av Annika Felton var att ta reda på om det finns alternativ till hägn när man har kunskap om viltets födoval. Tanken var att finna en ideal blandning - kanske som pellets - för att avleda älgen från ömtåliga planteringar. I hennes fall var det älgarna i Skånes djurpark som blev forskningsvilt. Älgarna är fotograferade oändligt många timmar medan de fick olika typer av föda med dels hög, dels låg proteinhalt. De kunde själva välja fritt vad de ville äta och även när. Data analyserades sedan. Även om analysen inte var färdig i alla delar fick vi mycket intressant kunskap.

Balanserat intag av energi och protein

Älgen behöver ett balanserat intag av energi och protein mm. Det finns tre stora grupper av klövdjur, där en grupp mår bra av att äta gräs (t ex ko och mufflon), hjort och rådjur kan äta gräs men behöver även blad och örter, medan större hjortdjur och älg äter kvist och blad. Detta beror på att magens anatomi är olika hos djuren. (Att samtliga är idisslare hjälper inte). Älgen äter t ex hela dygnet medan kon kan äta någon gång per dag bara. Hon har funnit att pil, vide och sälg ingår i en älg's balanserade kost. Annika Felton använde termer som foderskapande åtgärder och avledning av viltet. Det betyder att skogsägaren kan göra viltanpassade röjningar och risseparering vid gallring, slutavverkning och fröträdshuggning.

Lägg tall överst (och inte underst) i högarna så att älgen kommer åt toppskotten. Tummen ner för ensilage, hö, sockerbetor och vissa typer fodermärgkål som älgen inte tål. Skapa i stället sly, kanthugg, utnyttja ledningsgator, spara redan betade träd, älgarna återkommer gärna. Anlägg viltåkrar långt ifrån de beten man vill undvika med grödor som är avsedda för älg. Det är lättare att avleda hjort än älg och rådjur med stora gräsytor, eftersom de senare är mer petiga i sina födoval. Annika Felton menade att mycket av detta redan görs, men att det kan göras mer effektivt, så att man verkligen styr viltet dit man vill. Tänk på avstånd, kvalitet och kvantitet. Var erbjuder man viltåkergrödorna/fodret; det måste vara ett väl balanserat foder och ska räcka hela vintern.

Kunskapen är viktig i annat fall riskerar man ändå sina attraktiva planteringar. Denna intressanta dag avslutades i Snogeholms försökspark under ledning av Rolf Övergaard. Ett besök som dock kräver ett helt eget utrymme.

Lena Lannerheim